

KRUSTJEV

Av OBSERVER

N. S. Krustjev fyllde i april i år 70 år. Väl vetande att en politiker är — eller nästan är — vad partipropagandan gör honom till, har den ryska propagandan tagit hand om honom inför evenemanget. Detta har skett mycket mera diskret än på Stalins tid, men effektivt. Han har framställts som mannen av folket, som med enkla men värdiga ord visar att han förstår folkets behov. Han är den välvilliga, faderliga gestalten, som sörjer för att dessa behov tillfredsställas. Han är statsmannen, som för freden på sina läppar. Han är Lenins trogne efterföljare, uttolkare av marxismen. Han är t. o. m. krigshjälten, strategen, som genom sin personliga insats ledde generalerna och marskalkarna till seger i striden för fosterlandet.

Hur mycket av allt detta tror man på i Sovjetunionen? Det är naturligtvis mycket svårt att säga. Av uttalanden av kännare får man det intrycket, att just det folkliga draget är något som man uppskattar. Man lyssnar gärna till Krustjev. Hans talekonst är också utomordentlig. Han kan hålla ett auditorium fångat i timtal, och han kryddar sitt tal med drastiska ordspråk

och vulgära uttryck, som går bra in men som numera omsorgsfullt censureras bort före publicering. Bland intelligentian tycks han åtnjuta mindre aktning. Trots att det synes vara genom hans personliga ingripanden som en viss liberalisering skett i bedömningen av litteratur och konst, är han ju klart icke-intellektuell. Vad man anser om honom i militära kretsar är mera ovisst. Han har sina trogna, av vilka marskalk Malinovski är en, men där måste finnas andra som inte har glömt hur han en gång utnyttjade och sedan störtade marskalk Sjukov. Och hans berömmelser under kriget torde inte ha vunnits på det strategiska området. Sina bästa följeslagare bör han ha inom partiet. Han har alltid satt partiet främst. Han har från början underskattats, han har haft misslyckanden och framgångar, men partiet har alltid vunnit.

Det har tydligt framgått att Krustjev inte alls åtnjöt någon särskild uppskattning bland dem i partipresidiet, som tog upp maktkampen efter Stalins död. Han placerades på den plats i partisekretariatet, som Stalin själv en gång begagnat för att nå sin ställning som

diktator. Man räknade tydligen inte med att han skulle vara mannen att utnyttja sin position, men man räknade fel. I början av 1955 förflyttades Malenkov. Bulganin blev regeringschef, men redan i skuggan av Krustjev, som han följde i allt fram till den stora ledarkrisen 1957. Krustjev blev då angripen i partipresidiet och avsatt. Han lyckades med militärens hjälp samla partiets centralkommitté, och av den avsattes i stället Molotov, Malenkov, Kaganovitch och andra. Både Bulganin och Vorosjilov satt i försvagade ställningar och försvann senare. Krustjev finns kvar, stödd på partiet. Han lyckades övertala partiet att demonstrera sin styrka, och denna framhåller han alltid som grunden och kärnan i det sovjetiska samhället. Partiet utgör eliten av sovjetfolket. Vald av denna elit, utövar han sin makt, som är ofantlig men ej alldeles obestridd.

Ty Krustjev har sina svaga punkter. På det berömda mötet med XX partikongressen 1956 avslöjade han Stalin med all den drastiska retorik han är mäktig. Intrycket var chockerande och effekten i kommunistvärlden sannolikt större än Krustjev själv räknat med. Viktigt för ögonblicket var emellertid, att endast en man av alla, som delat Stalins regeringsbörda och som överlevt, framstod som den som inte också delat ansvaret för hans brott: Krustjev själv. Man kan lätteligen tänka sig ansiktena hos hans kamrater i partiled-

ningen. De visste, som historien vet, att Krustjev på sin tid ledde utrensningarna i Ukraina. Han lär där inte ha visat någon som helst tvekan att använda alla Stalins terrormetoder i full utsträckning. Samma fullständiga hänsynslöshet utmärkte honom då han senare, också under året 1956, lät sovjetryska trupper förkväva frihetsrörelsen i Ungern. Detta skedde öppet inför all världen: ingen historieförfälskning kan befria honom från det ansvaret. Men just på dessa två händelser 1956 vilade hans makt tillträde 1957. Han hade brännmärkt samtliga sina prominenta kamrater från Stalintiden i partiets och folkets ögon. Detta var förutsättningen för att de, och inte han, avlägsnades ur ledningen. Han hade sett till att den sovjetiska armén inte drogs tillbaka med förlorat ansikte ur Ungern. Han kunde räkna på armén då maktkampen kulminerade i juni 1957.

Man kan inte nog starkt framhäva den skicklighet, som partipolitikern Krustjev utvecklade under dessa kritiska år. Han har utvecklat betydande skicklighet också då det gällt administrativa frågor. Han har omgivit sig med några få trogna i presidiet, bland dem Mikojan och Brezhnev, och dessa utövar nu regeringen. Partisekretariatet har utökats. Samtidigt har centraliseringen åtminstone börjat brytas, genom att partiet fått åta sig rent konkreta uppgifter över hela landet, dels som ansvarigt för

industriutvecklingen, dels som ansvarigt för jordbruket. Hur viktigt detta sistnämnda är, och hur skickligt tänkt av Krustjev, framgår just nu av jordbruksläget. Jordbruksproduktionen är av yttersta vikt i Sovjetunionen, där både befolkning och levnadsstandard samtidigt ökar. Den sistnämnda ökningen har Krustjev både önskat och utlovat. Han anser sig med rätt eller orätt vara jordbruksexpert, och han lägger sig som bekant i detaljfrågor om både sådd och skörd. Det stora jordbruksexperimentet med nyodlingar i Kazakstan genomdrevs av honom. I början gav den jungfruliga marken ett antal goda skördar, och Krustjev tog vederbörligen äran åt sig och prisades i höga ordalag. Men torka och jorderosion satte in, och för vart år har experimentet visat sig alltmer misslyckat. Ekonomer anser sig kunna konstatera, att man efter den misslyckade skörden 1963 i Kazakstan måste avskrivna de väldiga investeringar som gjorts. Kvar kommer i fortsättningen att bli begränsade skörderesultat och minnet av Krustjevs största inrikes misslyckande. Men just han hade i tid engagerat partiet i jordbruket. Man kan inte ställa Krustjev till ansvar utan att ifrågasätta partiets roll.

Det är naturligt att Krustjev inte hade tillnärmelsevis samma förutsättningar på den utrikespolitiska fronten som på den inrikespolitiska. Ingenting i hans utbildning till ledare har gett honom förståelse

för andra folks problem. Om han bedömt dem alls, har han gjort det bara som doktrinär marxist. Också har hans utrikespolitiska misslyckanden varit mer spektakulära än hans inrikes. De kan sägas vara koncentrerade kring FN, Berlin och Kuba. Det är inte glömt, hur Krustjev 1960 for till FN:s generalförsamling, hur han dunkade med skorna i bordet för att ge eftertryck åt sina fadäser och hur han hämningslöst angrep Dag Hammarskjöld, som han ville tvinga att avgå och ersätta med en meningslös "trojka". Vad han alls inte förstod var att de nya staternas representanter såg på hans uppträdande med avsmak och att de, med något undantag, såg mot Hammarskjöld med djup beundran. I Sverige är det väl inte heller glömt, eller borde inte vara det, att när Lumumba mördats, beskyllde Krustjev Hammarskjöld för att vara "medbrottsling" i mordet.

Krustjev har själv talat om, att Berlinmuren byggdes på hans order. Man kan spekulera över hur mycket lättare en försoning mellan öst och väst skulle kunna genomföras, om inte detta monument över kommunismen som fängelse stode där till världens beskådande. Det är också av intresse att komma ihåg, att den byggdes efter mötet mellan Krustjev och president Kennedy i Wien våren 1961. Av allt att döma har Krustjev där fått det intrycket av Kennedy — kanske också mot bakgrund av de jämna

valsiffrorna i novembervalet 1960 — att denne inte var någon stark vare sig personlighet eller president. Krustjev beordrade att muren skulle byggas. Ingen reaktion följde, om inte den moraliska, som han inte brydde sig om. Följden var infiltrationen på Kuba, försöket att i hemlighet bygga baser, sist dittransporten av raketvapen. Kennedys reaktion hösten 1962 kom tydligen som en fullständig överraskning för Krustjev. Han fick dra sig ur det kubanska äventyret med föga prestige räddad. Att han överlevde den militära kritik, som givetvis måste ha riktats mot honom, visar hur stark hans ställning i Sovjetunionen var. Men i Kina bedömdes han annorlunda.

Just nu är han invecklad i en strid med kineserna, och detta på ett fält som man tycker skulle vara honom utomordentligt främmande, nämligen det ideologiska. Om ett ideologiskt tänkande kräver någon filosofisk skolning, bör Krustjev ha haft få möjligheter att utöva denna form av tankeverksamhet. Men den häftiga striden har bara de ideologiska argumenten som en dimridå, för övrigt nu ganska sönderriven av okvädingsord och grovskäll. Krustjev har beskyllts för att vara trotskist — en fruktansvärd förölämpning — och kapitulant. Bakgrunden är läran om den fredliga samexistensen. Vid Budapestmötet mellan de kommunistiska partierna i juni 1960 förklarades på ryskt initiativ, att det nuvarande världs-

läget är resultatet av en tävlan mellan de kapitalistiska och kommunistiska systemen och inte av ett världskrig. Seger i den fortsatta tävlan kan enligt Krustjev alltså vinnas genom fredliga medel. Han har insett riskerna av ett kärnvapenkrig och, framför allt, riskerna av att förse ytterligare makter med kärnvapen som kan utnyttjas i ett krig. Han vägrade alltså att hjälpa Kina att utveckla egna kärnvapen, och han har vägrat att förse Kina med ryska sådana stridsmedel. Detta är, förenklat, den maktpolitiska bakgrunden till den ideologiska striden. Mycket annat tillkommer. I Sovjetunionen har man säkerligen observerat, för att nämna ett exempel, att nya kinesiska kartor upptar Vladivostok som en kinesisk stad.

Hur denna strid skall sluta vet ingen. För närvarande utkämpas den inom de kommunistiska partierna över hela världen. I Sverige, i Polen, i Korea, i Afrika, i Latinamerika. Överallt agiteras, intrigeras, utfärdas resolutioner, utgastas beskyllningar. Det är ett fascinerande skådespel att iakttaga, hur presumptiva eller verkliga landsförrädare mot sina egna länder ställs inför avgörandet om vems stövel de skall böja sin nacke under, kinesen Maos eller ryssen Krustjevs.

Om det blir den sistnämndes, och för Europas del skall man räkna därmed, kommer han att kräva ovillkorlig och skärpt lojalitet i

fortsättningen. Det ryska kommunistpartiet kan i en konflikt som denna inte acceptera någon ljumhet. Krustjevs idéer måste anammas helt. Till dem hör en militär nedrustning. Det är något paradoxalt med Krustjev som nedrustare. Han menar säkert fullt allvar, när det gäller alla andra länder än Sovjetunionen. Hans tes är ju den, att krig inte behövs, och att kommunismen i sovjettrysk version kommer att erövra världen inifrån länderna själva. Samtidigt har han sagt ifrån, att det socialistiska lägers styrka och försvarsförmåga på allt sätt skall stärkas. Som nedrustare är han alltså något ensidig. Väsentligare är hans krav på att kommunismen skall få fritt utveckla sig. Ingen stat har enligt honom rätt att hindra kommunistisk propaganda. Detta kallas för fredlig tävlan.

Det är som ledaren för denna fredliga tävlan, i sak ett obegränsat krav på att vi alla skall ge upp vår andliga och nationella frihet, som man skall se Krustjev. Vid fyllda 70 år är han vital, maktlysten, mer erfaren, förhoppningsfull. Alla spekulationer om hans efterträdare är meningslösa. Statschefer har en tendens att tro sig oersättliga, och de sitter länge nu för tiden. Om inget oförutsett inträffar, kommer vi att finna Krustjev under många år än i olika situationer men alltid sig lik, nyter och spontan på en propagandaresa i Sverige, hämningslös i sina utfall mot sin kinesiske fiende, impulsiv och landsfaderlig bland sina egna, en hård herre över det kommunistiska imperium i Östeuropa, som han härskar över och där underkuvade folk hoppas på befrielse.